

ONAJ KOJI OŽIVLJAVA POGLEDOM¹

U članku o Čarlsu Simiću na sajtu *Poetry Foundation*, uticajne organizacije koja je sebi postavila za cilj da popularizuje poeziju na engleskom govornom području i izdaje časopis *Poetry*, piše da Simić stvara „poeziju o materijalnoj i duhovnoj bedi savremenog života”. Čini mi se da je to nešto najpogrešnije što se o Simiću može reći.



Čarls Simić, jedna od ključnih figura američke poezije, pesnik laureat (nacionalno „odgovoran za poeziju”; ista pozicija bila je dodeljena i Brodskom), dobitnik pored ostalih značajnih priznanja i Pulicerove nagrade te stipendije Makartur, koju često smatraju „grantom za genije”, okupiran je, kako mi se čini, kudikamo složenijim i važnijim zadatkom: on posmatra bedu, sićušne, često potpuno beznačajne elemente fizičkog sveta i zahvaljujući tom magijskom pogledu pred njim se razotkriva život, pokazujući neverovatno duhovno bogatstvo, koje bi, da ga Simić ne stvara svojim pedantnim i dragocenim radom, zauvek ostalo nedostupno za čitaoca.

*Gospode, vidiš li
Buve što jure u sklonište?
Ne, on buve ne vidi.²*

Ali buve vidi Simić; to je najčistija manifestacija *poetskog pogleda* (*poetic gaze*), fenomena koji zahteva zaseban temeljan razgovor, no, kako mi se čini, koji poseduje, između ostalog, i takvo svojstvo: on dopušta da se u beznačajnom prozre značajno, te da se razotkriva to beznačajno, nevažno, poput koštice u voću u kojoj je skrivena klica što je drugi ne vide; on pruža mogućnost da se istrgnu siže i opšteljudskog značaja:

*Tragovi dečjih prstiju
Na smrznutom oknu
Malene škole.*

*Negde sam pročitao: svaka imperija
Održava se
Surovošću svojih zatvora.*

¹ Predgovor ruskog izdanja izabranih pesama Čarlsa Simića: Simik, Č. (2021). *Otkrýto dopozdna: sbornik stihotvoreníü*. Ekaterinburg: Polifem.

² Ukoliko nije drugačije naznačeno, citate prevela prevoditeljka teksta. (*Prim. prev.*)

To svojstvo poetskog pogleda koje Simić primenjuje, strateški zblizava njegove tekstove sa radovima umetnika pravca *arte povera*; ne samo zato što građa, pomoću koje se stvara umetnički iskaz, može biti uslovno oskudna već i zato što, služeći se tom građom, Simić iznova sklapa uobičajeni partnerski ugovor pesnika s čitaocem: angažovanje koje će čitalac morati da načini biće daleko veće od uobičajenog. To se jasno vidi u jednoj od najvažnijih pesama u ovom izboru „Moja ispovest“:

*Video sam staricu kako sedi na klupi
I šiša sedu kosu nepostojećim makazama,
Sve ogledajući se u malom ručnom ogledalu.*

*Ništa tada nisam rekao,
Ali te noći ležao sam na podu zarozan,
Grizući olovku,
I uzdišući s vremena na vreme
Režao na nešto tamo napolju
Što mi nije uspevalo da imenujem.*

(Simić, 2010: 165)

Simić ovde ogoljava mehanizam rađanja poezije, o čemu je reč gore u tekstu: majušna uvrešana scena sa staricom vodi ga do nečeg „tamo napolju, što mi nije uspevalo da imenujem“; no, na kraju krajeva, čitalac će morati to da učini – ili da se muči čitavu noć ležeći zarozan na podu. Ta patnja je mučna – nemogućnost da se u potpunosti iskaže osećaj velike punoće sveta, što nastaje iz majušnog fragmenta ljudskog postojanja, nepodnošljiva je; međutim, malo šta još pesniku daje takav osećaj uzvišenog prisustva u svakodnevnom postojanju. Nije slučajno što u istoj toj pesmi Simić preteče upozorava one koji su ga umalo „izbacili iz biblioteke“ na „svog / nevidljivog i svemogućeg gospodara“. A možda taj gospodar povremeno olakšava pesnikov život puneći ga, poput vreće, mnogobrojnim svedočanstvima što zahtevaju poetsko osmišljavanje, možda samo to osmišljavanje postaje preteško i neizdrživo, i iako se govori o teretu koji vuče stari sakupljač krpa, ispostavlja se da je preteško upravo pesnikovo breme?

*Pretvorio sam se u vreću,
Stari sakupljač krpa
Iznese me u zoru,
Idemo polako, idemo pognuti.*

(Simić, 1983: 34)

Pesma se zove „Putovanje“, ali ovde je reč o izletu, o putovanju gradom, i upravo izleti, kratke šetnje, izlasci van okvira kuće s obavezanim povratkom (i jednostavno taj put nazad, do kuće) postaju stalna tema kod Simića, koji se za vreme i posle Drugog svetskog rata nagledao zaista velikih i strašnih putovanja, kada je njegova porodica bežala od fa-

šista iz jednog jugoslovenskog grada u drugi: *urbs* je ovde u suštini *orbis*, (mali) grad postaje (ogromni) svet, njegove građevine postaju zemlje, njegove iznajmljene sobe i poslastičarnice, školske učionice i zadimljene kuhinje, hotelske sobe i podrumi što vrve od pacova – sve su to gusto naseljena mesta u kojima obitavaju bogovi i carevi, mistici i sveci, čiji se životi pomoću autorove poetske volje pretvaraju u žitija, iskazana jednom frazom, ili čak i u kraćoj formi:

*Jednog hladnog četvrtka uvečer,
u krčmi u susjedstvu,
gledao sam Zvijer Rata
kako sama sebi liže spol na televiziji.*

*Bijahu tamo još tri mušterije:
starome je Jozi u krilu sjedila Marija,
a njezin ludi sin u kutu
širio je ruke iznad flipera.*

(Simić, 2007: 153)

Pa ko je on, koji ume da posmatra svet s takvom jasnoćom i pri tome sa osećanjem i ljubavlju? Njegov pogled oživljava sve što postoji; superjunak sličnih sposobnosti bio bi veoma opasan – moguće je i obožavan; možda omrznut; možda bi ga ostavili na miru, još u detinjstvu ga oslepeli preplašeni žitelji, jer ko još želi da živi u svetu, u kome

*Baš tad me mrtva majka pozva
Da operem ruke,
Jer večera je već na stolu:
Mišić kog je mačka ulovila.*

Ali ni rat ni strašno detinjstvo ni život u svetu nisu oslepeli Simića. Međutim, može se pretpostaviti da je i za samog superjunaka posedovanje poetskog pogleda svojevrsno najteže iskušenje i da se čak i oštri napadi sreće što proizilaze iz osećaja vlastite besmrtnosti i besmrtnosti sopstvenog sećanja ovde stapaju sa jezom i mukom teške bolesti. No, dok je pesnik sposoban da posmatra svet, smrt nije svemoguća.

Ipak, zahvaljujući Simićevom poetskom pogledu pred čitaocem se pojavljuje svet u kome je klasičnom veličanstvenošću obdarena svaka duša, a dušom svako majušno i bedno (u oba značenja te reči) stvorenje gospodnje, od miša u džepu Hermesovog poderanog poštanskog kratkog kaputa do pahulje što grca od smeha dok posmatra kako se pesnik muči da „Ispiše[m] nešto na grudima / Već ugrizenim, / Već raskrvavljenim jezikom”. Njihova mizerna postojanja, njihove velike tragedije i čine ono veliko bogatstvo života o kome se može razgovarati i ispostaviti se da je to jedan od najdragocenijih darova koje je poezija sposobna da pokloni čitaocu. I Simić, na našu sreću, o njima govori čak i s onim čitaocem koji ne može u potpunosti da ga čuje:

*Svaki crv je mučenik,
Svaki vrabac – žrtva nepravde,
Rekao sam svome mačku,
Pošto nikog drugog nije bilo u blizini.*

Mačak je imao sreće; ne daj bože da u nečemu budemo dosetljiviji od mačka.

IZVORI:

Simić, Č. (1983). *Izabrane pesme 1965–1982*. (D. Albahari i dr., prev.). Beograd: Nolit.

Simić, Č. (2007). *Hotel Nesanica: izabrane pesme (1967–2007)*. (D. Šodan, prev.). Zagreb: Profil.

Simić, Č. (2010). *Iščekujući presudu: izabrane pesme*. (D. Albahari i dr., prev.). Beograd: Arhipelag.

(S ruskog prevela Melina Panaotović)